

GENERAL NİKOLAY NİKOLAYEVIÇ YUDENİÇ HAKKINDA BİYOGRAFİK BİR DEĞERLENDİRME

A BIOGRAPHICAL REVIEW ABOUT GENERAL NIKOLAY NIKOLAYEVIC YUDENIC

Ahmet KÖKSAL * Öz

Atilla Ekrem YAVUZ **

* Doç. Dr. Karadeniz Teknik
Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi

Tarih Bölümü

ahmetkoksall40@gmail.com

ORCID: 0000-0001-9350-1928

Trabzon / TÜRKİYE

** Doktora Öğrencisi, Karadeniz
Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler

Enstitüsü, Tarih Bölümü

atillaeyavuz61@gmail.com

ORCID: 0000-0001-8463-9626.

Trabzon / TÜRKİYE

Anahtar Kelimeler

Yudenich, Rusya, Kafkas Ordusu,
Beyaz Ordu

Keywords

Yudenich, Russia, The Caucasus
Army, The White Army

Nikolay Nikolayeviç Yudenich 1862 yılında dünyaya geldi. Askerî eğitiminin ardından çeşitli kurmay ve cephe görevlerinde bulundu. Onu kariyerinde ön plana çıkaran görevlerden biri Rus-Japon Savaşı oldu. I. Dünya Savaşı'nın patlak vermesinden kısa bir süre önce Kafkasya Askerî Bölgesi Genelkurmay Başkanlığı'na atandı. Aralık 1914'te Türk III. Ordunun mağlubiyeti ile sonuçlanan Sarıkamış Harekâtı'nda önemli etkisi oldu. 1916 yılı sonundan Şubat 1917'ye dek süren Erzurum Harekâtı'nda taarruz planını hazırladı. Önce Erzurum'un Ruslar tarafından alınmasında, daha sonra da Trabzon Harekâtı'nda askerî yeteneklerini sergiledi. Bu tarihler itibarıyla Çarlık Rusya'sında kahraman bir asker olarak ünü ve saygınlığı arttı. Yudenich açısından hayatında yeni bir devreyi başlatan hadise Şubat Devrimi oldu. Bu süreçte Kafkas Cephesi Komutanlığına atanan Yudenich orduyu Türklere karşı taarruzlara devam ettirdi. Ancak devrimin getirdiği atmosfer içerisinde ordudaki problemler birliklerin durdurulması ve geri çekilmesini doğurdu. Çok geçmeden Geçici Hükûmetin taarruzu sürdürme emrini yerine getirmeyi kabul etmediği için cephe komutanlığından alındı. Yudenich 1918 yılının Kasım ayında Finlandiya'ya geçerek burada Bolşeviklere karşı mücadeleye katıldı. Yudenich'e Rusya'nın kuzey batısındaki Bolşevik karşıtı harekete liderlik etme görevi verildi. Liderliğindeki askerî birlikler 1919 yılının Mayıs-Haziran ve Eylül-Ekim aylarında iki defa Petrograd'a ilerledi. Ancak Bolşeviklerin sıkı direnişi ve ardından karşı taarruzu Yudenich ordularının yenilgisiyle sonuçlandı. Ocak 1920'ye gelindiğinde Yudenich, Kuzey-Batı Ordusunun dağıldığını duyurdu. Fransa'da Nice şehrine yerleşen Yudenich, 5 Ekim 1933'te Cannes'da öldü.

Abstract

Nikolay Nikolayeviç Yudenich was born in 1862. After his military education, he served in various military staff and frontline positions. One of the missions that brought him to the fore in his career was the Russo-Japanese War. Shortly before the outbreak of World War I, he was appointed Chief of Staff of the Caucasus Military District. In December 1914, He had a significant impact on the Sarıkamış Operation, which resulted in the defeat of the 3rd Army. Yudenich prepared an attack plan in the Erzurum campaign, which lasted from the end of 1916 to February 1917. He displayed his military skills first in the capture of Erzurum by the Russians and then in the Trabzon

Başvuru/Submitted: 05/02/2022

Kabul/Accepted: 26/03/2022

operation. As of these dates, his reputation and prestige as a heroic soldier in Tsarist Russia increased. For Yudenich, the event that started a new era in his life was the February Revolution. In this process, Yudenich, who was appointed as the commander of the Caucasian Front, continued the offensive against the Turks. However, in the atmosphere brought by the revolution, the problems in the army caused the troops to be stopped and withdrawn. Soon Yudenich was removed from the front command for refusing to follow the Provisional Government's order to continue the offensive. He went to Finland in November 1918, where he joined the struggle against the Bolsheviks. Yudenich was given the task of leading the anti-Bolshevik movement in the north-west of Russia. Troops under his leadership advanced to Petrograd twice, in May-June and September-October 1919. However, the strong resistance of the Bolsheviks and the subsequent counter-offensive resulted in the defeat of the Yudenich armies. In January 1920, Yudenich announced the disbandment of the North-Western Army. Yudenich, who first settled in Nice, France, died on October 5, 1933 in Cannes.

GİRİŞ

Eğitim Hayatı ve I. Dünya Savaşı'na Kadar Olan Görevleri

Nikolay Nikolayeviç Yudenic 18 Temmuz 1862 tarihinde Moskova'da dünyaya geldi. Annesi soylu sınıfına mensup Dal ailesinden Agniya Nikitiçna Dal'dır. Babası ise Konstantin Arazi Etüt Enstitüsü müfettişi olarak Moskova'nın çeşitli eğitim kurumlarında jeodezi, geometri, astronomi, aritmetik, matematik dersleri vermekte ve "Mejevoy Vestnik" adlı bir dergide editörlük yapmakta olan Nikolay İvanoviç Yudenic'tir. Eğitim hayatına Moskova'da başlayan N. N. Yudenic, ilköğreniminin ardından babasının görev yaptığı enstitüye girdi. Ancak kendisi asker olmak istiyordu ve bu okuldaki ikinci yılını geçirdiği 1879'da babasını ikna ederek III. Aleksandr Askerî Okuluna geçti (Bondarenko, 2013, s. 220). Onun askerlik mesleğini seçmesinde Moskova'da oturdukları evlerinin Rusya'nın ünlü askerlerini yetiştirmiş olan bu okula yakın olması, dolayısıyla tanık olduğu askerî törenler ve etkinliklerin etkili olduğu kaydedilmektedir (Şişov, 2004, s. 19).

Askerî okuldaki eğitimlerini başarıyla tamamlayan Yudenic 1881'de asteğmen rütbesiyle mezun oldu. Başarılı öğrencilere tanınan ilk görev yeri ve birliğini seçme hakkını, 1811'de Napolyon'un ordusuna karşı kurulan ve Koalisyon Savaşları'nda Paris'e girerek ünlü olan Varşova'da konuşlu Litvanya Muhafız Alayından yana kullanarak aynı yıl görevine başladı (Şişov, 2004, s. 22). Buradaki görevi sırasında Petersburg'da bulunan Nikolayev Genelkurmay Akademisinin¹ giriş sınavlarına hazırlandı ve 1884'te burada eğitime devam etti. Akademide özellikle bilim derslerinde gösterdiği üstün başarı üzerine 1885'te teğmenliğe terfi etti. 1887'de birinci derece yüzbaşı rütbesiyle akademiden mezun oldu ve Varşova'daki eski görev yeri olan Litvanya Muhafız Alayına bölük komutanı olarak atandı. Bir süre sonra da bu alayın bağlı olduğu 14. Kolorduda karargâh subayı oldu. Bu görevi sırasında askerlik hayatının ilk ödülü olan 3. Derece Aziz Stanislav Madalyasını aldı (Bondarenko, 2013, s. 222).

Nikolay Yudenic, Ocak 1892'de yarbay rütbesiyle merkezi Taşkent'te bulunan Türkistan Askerî Bölgesi'ne atandı. 1894 yılında Pamir'in Rusya'ya ilhak edilmesi için düzenlenen seferde kurmay başkanı olarak katılan Yarbay Yudenic'e bu sefer sonunda 2. Derece Aziz Stanislav Madalyası verildi. Bu seferde sonraları Genelkurmayda ve Savaş Bakanlığında birçok kademe görev alacak olan Dmitriy Vladimiroviç Filatyev'le birlikte görev yaptı. Filatyev onu "kararları kesin, sert, fikirlerini savunmada kararlı ve uzlaşmadan tamamen uzak" olarak tanımlamaktaydı (Bondarenko, 2013, s. 222).

Yudenic, 1895'te Taşkent'te evlendi. Eşi Taşkent'in Ruslar tarafından ele geçirilmesinde büyük rol oynayan ve o dönem yarbay olan Nikolay Pavloviç Jemçujnikov'un kızı Aleksandra Nikolayevna Jemçujnikova'dır. Ertesi yıl albaylığa

¹ Yudenic'in mezun olduğu Petersburg'da bulunan Nikolayev Genelkurmay Akademisi XIX. yüzyılın ikinci yarısından itibaren Rus yayımlıclığının önemli kurumsal yapı taşlarından biri olmuştur. Yüksek eğitim yapan bu akademi, başta Türkistan ve diğer Rus genişleme sahalarda görevli komutanları yetiştirmiş, ideolojik ve askerî yaklaşımlar bakımından alt yapılarını şekillendirmiştir. Ayrıntılı bilgi için bkz. (Özkan, 2017, s. 357-369).

yükseltlen Yudeniç, 1902 yılına kadar devam eden Türkistan'daki görevinin ardından Litvanya'da bulunan 18. Tüfekli Alayının komutanlığına atandı. Bu görevinde alay ekonomisinin idaresi ve sağlık koşullarının iyileştirilmesinde gösterdiği başarıyla dikkat çekti. Erlerle karşı sert davranışta bulunan astsubayları cezalandırması, er kışlalarını ziyaret ederek tespit ettiği sorunlara çözümler getirmesi, askerler için hazırlanan yemeklerden numuneler alarak denetlemesi gibi uygulamaları onun asker üzerinde büyük etkiye sahip bir komutan olarak öne çıkmasını sağladı (Şişov, 2004, s. 38).

1904-1905 Rus-Japon Savaşı başladığında Yudeniç'e yakından bildiği Türkistan Askerî Bölgesi'ne general olarak gitmesi teklif edilse de , *"tümgeneralliğe hızlı terfi ve cephe gerisinin sessiz yaşantısından uzaklaşmak"* için cepheye gitmeyi tercih etti ve alayla birlikte savaşa katıldı (Bondarenko, 2013, s. 223). Tümgeneral Aleksiy Yevgrafoviç Çurin'in komuta ettiği tugayda görevlendirilen Yudeniç, tümgeneralin attan düşerek yaralanması üzerine kıdemi nedeniyle tugayın komutasına getirildi. Ağır Japon saldırısı altında bulunan ve iki alayla savunulan sağ kanattaki mevkiine gelen Yudeniç, karşı saldırı yapacak olan avcılara komuta edecek gönüllü subay bulamayınca tabancasını çıkararak taarruz birliklerine bizzat komuta edeceğini söylemiş ve saldırıyı başlatmıştır. Geri çekilmeye başlayan Japonların mevkilerine girmek üzereyken kolordudan gelen emir üzerine önceki mevkilere geri dönülmesini emretmek zorunda kalmıştır. Aldığı inisiyatif uygunsuz bulan kolordu komutanlığı Yudeniç'e sert bir kınama mesajı yollamıştır. Bu olaydan birkaç gün sonra 20 Ocak 1905'te Albay Yudeniç, Ağustos 1917'de Genelkurmay Başkanı olacak olan Lavr Georgiyeviç Kornilov ile birlikte Hun-He Nehri kıyısında bir muharebe kazanmıştır (Bondarenko, 2013, s. 223).

Bu muharebeler sırasında (4 Şubat 1905) kolundan yaralanan Yudeniç cepheden ayrılmamış, aynı ay Tugay Komutanı Çurin'in iyileşmesi üzerine alayına geri dönmüştür. 22 Şubat gecesi Yansıtun Tabyası denilen Rus mevkilerine düzenlenen bir Japon hücumu sırasında başlattığı karşı saldırıda bizzat savaşmış ve bu defa da boynundan yaralanmıştır (Bondarenko, 2013, s. 223-224).

Rusya ve Japonya arasındaki muharebeler Mart ayında Japonların kesin üstünlüğüyle sonlanmıştır. Ancak bu savaş Yudeniç'in askerlik yaşamında bir dönüm noktası olmuş, sevk ve idaredeki becerisi ve cesur hamleleri tanınırlığını artırmıştır. Haziran 1905'te tümgeneralliğe yükseltilmiş, birkaç ay içinde kendisine ve alayına çeşitli ödüller verilmiştir (<https://www.prlib.ru/en/history/619421>).

Rus-Japon Savaşı'ndan sonra cepheden dönüş de Yudeniç için ayrıca bir tecrübe olmuştur. Savaşın sona Litvanya'daki görev yerine dönmeye önce 1905 yılındaki devrimci ayaklanmalara İrkutsk'ta yakından tanık olan General Yudeniç, bu bölgedeki isyanın bastırılmasında görev almıştır. Yudeniç, olayların getirdiği yıkımın büyüklüğü ve geniş katılım karşısında bağlı olduğu Çar'ın tek dayanağının ordu olduğu kanaatini edinmiş, ordunun Çar'a bağlılık görevini yerine getirebilmesinin merkezden gelecek emirleri beklemeksizin sorumluluk almasına bağlı olduğuna inanmıştır. Bu nedenle olayların bastırılması için sorumluluk alma yetkisinden en geniş şekilde faydalanarak hızlı ve sert hareket etmiştir (Şişov, 2004, s. 101-102).

Litvanya'ya döndükten kısa bir süre sonra 1907 yılında 1917'ye kadar görev yapacağı merkezi Tiflis'te bulunan Rus Kafkas Ordusu karargâhına atanmıştır. Yudenic'in bölgeye atıldığı sıralarda Rus Kafkas Ordusunun önemli kuvvetleri daha önce batıya kaydırılmıştı. Bulunduğu bölge dağlıktı ve ordu harekât ve kış şartlarına hazırlık bakımından oldukça yetersizdi. Ordunun bu durumu I. Dünya Savaşı'na kadar devam etmekle birlikte lojistik olanakları iyi durumdaydı. Demiryolu ve karayolları hızla geliştirilmekteydi. İllarion İvanoviç Vorontsov-Daşkov Kafkasya Valisi ve Kafkasya Askerî Bölge Komutanı olarak ordunun başında bulunuyordu. Bölge komutanının askerî işlerdeki yardımcısı olan General Aleksandr Zahareviç Mışlayevskiy fiilen orduyu yönetmekteydi² (Tekir, 2021, s. 128-129).

Vorontsov Daşkov Kafkasya'da idareciler ve halk tarafından oldukça saygın bir kişilik olarak tanınıyor, sıklıkla suikast ve bombalama olaylarının yaşandığı Tiflis'te rahat bir şekilde halkın içine karışabiliyordu (Şişov, 2004, s. 106). Fakat genel olarak Rus idaresi bölgede bazı ciddi sorunlarla karşı karşıyaydı. Bunların başında bölgenin Müslüman nüfusunun olası bir Rus-Türk savaşında Türk tarafını desteklemesi ihtimali geliyordu. Öte yandan bölge birçok farklı etnik unsuru barındırdığından milliyetçi ayaklanmalara da müsaitti. Böyle bir ayaklanmanın Osmanlı Devleti tarafından destek bulması özellikle 1914 itibariyle kaçınılmazdı ve bu durum bölgenin Rus denetiminden çıkmasıyla sonuçlanabilirdi. Rusya bu olasılıkları göz önünde tutarak bölgedeki Müslümanların siyasi birlik oluşturmasını engelleme ve yoğun bir Ruslaştırma politikasını uzun zamandır uygulamaktaydı. Dolayısıyla bölgenin kırılğan yapısı vali ve bölge komutanı olan Daşkov'un idarede ve orduda güvenilir kişilerle çalışmasını gerektiriyordu. General Yudenic Tiflis'e geldikten kısa bir süre sonra Vorontsov Daşkov'un güvenini kazandı. 1907'de geldiği Kafkasya'da Aralık 1912'den Şubat 1913'e kadar Kazan Askerî Bölgesi Komutanlığını yürüttüğü üç ay dışında ülkesinin savaştan çekildiği 1917'ye kadar görev yaptı ve savaş öncesinde görevi gereği bölge üzerinde ayrıntılı incelemelerde bulundu.³

Yudenic, Tiflis'teki görevi sırasında önceki tecrübelerinden de istifade etmiştir. 1905 olaylarına birçok askerin karıştığını ve devrimci örgütlerin ordu içinde hücre yapılanmalarıyla güç kazanmaya çalıştığını bildiğinden astlarıyla arasında hiyerarşik düzenin haricinde gönül bağlılığı kurulmasını da önemli görmüştür. Nitekim General Yudenic'in Tiflis'te göreve başlar başlamaz ilk işi kendisinin burayı geçici bir görev gibi gören generallerden olmadığını göstermek oldu. Astlarının sorunlarıyla yakından ilgilenmesi ve onlara karşı koruyucu bir tutum sergilemesi nedeniyle karargâhta "sert ama adil bir baba" gibi görülüyordu. Ortak mesaide bulunduğu personelini sıkça

² Kafkasya Ordusu Naibi Vorontsov-Daşkov oldukça yaşlıydı ve sağlık sorunları bulunuyordu. Bu nedenle esasen "harp tarihçisi" olan naibi Mışlayevskiy görevi sürdürüyordu (Kurat, 1990, s. 263). Mışlayevskiy, Rusya Harp Akademisinin tanınmış eğitimcilerinden ve teorik bilgisinin güçlülüğüne rağmen uygulamada yetersiz ve tecrübesizdi. Örneğin cepheyi bölgesel olarak ayırıp alt dereceli komutanlara görev vermek yerine tüm cepheyi 17 komutanlık şeklinde kurmuş ve hepsiyle ayrı ayrı ilgilenmişti (Çakmak, 2005, s. 25).

³ General Yudenic Kafkasya'daki karargâha "General Kvartirmeyster" denilen bir görevle atanmış olup bu görev "stratejik harekât planlama, geliştirme ve idare etme" şeklinde tanımlanmaktadır (<https://academic.ru/>, "Генерал-квартирмейстер").

evinde ağırlayan Yudeniç, misafirperverliğiyle ayrıca saygı kazanmıştı (Bondarenko, 2013, s. 224-225). General Yudeniç bu şekilde karargâh mensuplarının saygısını ve en önemlisi kendisine bağlılığını kazanırken diğer yandan gelecekte birlikte çalışacağı ekibini yakından tanıyordu.⁴

I. Dünya Savaşı'nda General Yudeniç

I. Dünya Savaşı'nın başlamasıyla Rus Kafkas Ordusundan Batı Cephesi'ne kaydırılan kuvvetlerin boşluğunu doldurmak üzere yeni birlikler kurulmuş ayrıca 2. Türkistan Kolordusu da bölgeye getirilmişti. Ağustos 1914'te Osmanlı Devleti ile olan sınırdan İran'daki Urmiye Gölü'ne kadar 700 kilometrelik saha Kafkas Ordusunun⁵ sorumluluk alanı olarak belirlendi. Başında General Mışlayevskiy'nin bulunduğu ordunun kurmay başkanlığına General Yudeniç getirildi (Şişov, 2004, s. 106). Daha önceki tecrübesi ve başarıları Yudeniç'in bu göreve getirilmesinde önemli bir etkendi. Kafkas Ordusunda görev yapmaya başladığından beri kurmay subaylarla kuvvetli bir iletişime sahipti ve nitelikli bir kadro oluşturmuştu. Yudeniç, olası bir Türk Rus savaşına dair hazırlıkları da yapmıştı. Yudeniç'in Türklere karşı hazırladığı plan savunma esasına dayanıyordu. Ruslar Kars Kalesi'ni merkez alarak savunma konumuna geçecekti. Zira bu esnada Türk kuvvetleri üstün durumdaydı. Savaşın başlaması durumunda ise Ruslar Eleşkirt Ovası'nı işgal edecekti (Kurat, 1990, s. 263).

Rusya ile Almanya arasında savaş başladığında Osmanlı Devleti tarafsız olmakla birlikte Rusya ile bir savaş kaçınılmaz görünüyordu. Bu nedenle Almanya ile imzalanan (ve bir süre gizli tutulan) ittifak anlaşmasında Osmanlı Devleti Rusya'nın kendisine saldırması durumunda Almanya'nın yanında savaşa gireceğini belirtmişti (Mahmud Muhtar, 1999, s. 230-231). Nitekim 2 Ağustos 1914'te seferberlik ilan edildi ve Rus Kafkas Ordusu'nun karşısında konuşlandırılan 3. Orduda seferberlik hazırlıkları başladı (Altınbilek ve Kır, 1993, s. 69). Osmanlı Devleti ile Rusya arasında savaşın başladığı Kasım ayına kadar iki ordu birbirinin hareketlerini yakından takip etmekteydi. Bu süreçte Türk ve İran tarafıyla özellikle de 3. Ordunun durumu ile ilgili elde edilen her türlü istihbarat General Yudeniç'e ulaştırılıyordu. Öte yandan sınır hattının topoğrafik haritalarının çıkartılması için çalışma yürütmekteydi (Şişov, 2004, s. 106, 129). Yudeniç göreve geldiği 1907 yılından beri Kafkasya bölgesi üzerine çalışmalar yapmakta olduğundan savaş başladığında cepheyi en iyi tanıyan Rus komutanlarından biriydi. Nitekim savaşın daha ilk aşamasında aldığı etkili kararlarla bunu göstermişti.

Mareşal Fevzi Çakmak'ın tespitlerine göre Rus ve Türk tarafları açısından bir değerlendirme yapıldığında birbirine zıt karakterdeki komutanlardan müteşekkil komuta kademesi savaşın kaderini belirlemişti. Türk tarafı açısından Enver Paşa

⁴ Allen ve Muratoff'a göre Kafkasya Ordusunun Kurmay Başkanı olan General Yudeniç, Kafkasya'yı iyi tanımakta olan "yorulmak bilmez ve çalışkan" bir askerdi ve Daşkov da Yudeniç'i destekleyerek "insandan anladığını" göstermişti (Allen ve Muratoff, 1966, s. 225).

⁵ Rusların barış dönemlerinde Kafkasya'da; 1. ve 2. Kolordu Güney Kafkasya'da Tiflis'te, 3. Kolordu da Kuzey Kafkasya'da Viladivostok'ta olmak üzere üç kolorduları vardı. Bu orduda 6 piyade, 4 süvari tümeni, 3 avcı tugayı ve 54 batarya mevcuttu. Söz konusu tümenler ikişer tugay olup her biri 16 taburdan müteşekkildi (Çakmak, 2005, s. 25).

komutayı bizzat üstlenen kişiydi. Türk ve Rus taraflarında da üç kişilik yapılanma ön planda idi. Türk tarafında Hasan İzzet Paşa pasif şahsiyeti temsil ederken, Hafız Hakkı Paşa ve Enver Paşa oldukça aktifti. Fevzi Çakmak'a göre Sarıkamış felaketi "iş başında, ikisinin ortası itidal sahibi birisi bulunmadığından" meydana gelmişti. Ruslarda⁶ da benzer üçlü bir yapı vardı. 1. Kolordu Komutanı Berhman aktif, Ordu Kurmay Başkanı Yudenic pasif, Ordu Komutanı Yardımcısı Mışlayevskiy de "kuruntulu olmakla beraber, plânları uygularken normal" sayılabilirdi. Rusların başarısının ardında bu dengeli yapı olduğunu kaydeden Fevzi Çakmak, bu durumun ortalama bir hareket şeklini doğurduğunu ve Rusların başarılı olduğunu dile getirmektedir (Çakmak, 2005, s. XVII).

General Yudenic Kasım ayında yapılan Köprüköy ve Azap muharebelerinin ardından 3. Ordu Sarıkamış'a taarruz başlattığında Albay Yevgeniy Vasilyevic Maslovskiy ve Yarbay Daniil Pavloviç Draçenko'yu yanına alarak durumu yakından görmek üzere cepheye hareket etti. Onlar daha yoldayken Sarıkamış'ı savunan Albay Nikolay Adrianoviç Bukretov tahliye için karargâhtan izin istemişti (Maslovskiy, 2015, s. 67). Karargâhın genel düşüncesi de Sarıkamış'tan çekilmenin daha iyi olacağı yönündeydi. Cephede denetlemelerde bulunan Ordu Komutanı General Mışlayevskiy de yaptığı durum değerlendirmesi sonrası çekilme emri vermeye hazırlanıyordu. General Yudenic bu sırada cepheye gelerek ayrıntılı bir inceleme yapmış⁷ ve geri çekilme fikrine kesin olarak karşı çıkmıştır.⁸ General Mışlayevskiy'i ikna etmeyi başarsa da ertesi gün 15 Aralık'ta General Mışlayevskiy henüz çarpışmaya girmemiş bazı birliklere geri çekilmelerini emretmiştir. General Yudenic'e bağlı kolorduyu da emrine verdiği General Berhman'ı Sarıkamış'taki birliklerin komutanlığına getirerek

⁶ Kafkas Ordusu Başkomutanı Daşkov, Sarıkamış hattında gerçekleşen muharebeler hakkında bir rapor elde ettikten sonra yardımcısı Mışlayevskiy'i tüm harekâtın sevk ve idaresi için görevlendirmiştir. Bu şekilde bölgede Rus ordu yapılanması ve görevleri şu şekilde teşkil edilmiştir. 1- General Berhman'ın 1. Kolordusu: Yüzviran-Komasor istikametinde taarruz etmek ve Köprüköy'ü ele geçirerek düşmanı geri atmak. 2- General Yudenic'in Karma Ordusu (4. Türkistan Avcı Tugayı, 17. Türkistan Avcı Alayının topçusu ile desteklenen 20. Piyade Tümeninin 2. Tugayı, Kafkas Topçu Tugayının 6 bataryası, Koban Kazak Alayının 3 bölüğü): Türk ordusunun sol kanadını çökertmek ve Oltu istikametinde taarruza geçmiş olan birliklerin irtibatını kesmek. 3- Albay Dıvgirt Müfrezesi: Sarıkamış yolunun gözetleme ve emniyetini sağlamak ve Oltu Müfrezesi ile Karma Kolordunun irtibatını sağlamak. 4- General İstomin ve Oltu Müfrezesi: Oltu'yu ele geçirmiş olan Türk birliklerine taarruz etmek. Bu yapılanma ile karma bir kolordu teşkil edilmiş, komutanlığına da Yudenic getirilmiştir (General Nikolski, 1990, s. 11).

⁷ Maskolofski'nin değerlendirmelerine göre Azap'tan sonra Türk üstünlüğü mevcuttu. Ruslar Kasım ayı sonlarında daha ziyade panik ve sıkışıklık halinde idi. "Düşmanın kol ve katarları 21 Kasım'da paniklediklerinden, Berhman ve kurmay başkanı Sarıkamış'a kaçmış ve Türklerin üstün geldiğini Tiflis'e bildirmiştir. Tiflis'ten durumu araştırmak için gelen kurmay başkanı Yudenic, otomobile cepheye giderek cephedekileri durdurmaya çalışırken garip bir rastlantı eseri olarak Hasan İzzet Paşa da orduyu geri çekmeye karar veriyor" (Çakmak, 2005, s. 39).

⁸ Rus ordu yönetiminin telaşlı ve heyecanlı bir süreç geçirdiği sırada sükûnet ve metanetini koruyan Yudenic, Başkomutan Daşkov'a "Türkler ümitsiz bir duruma düşmüşlerdir ve herhalde darmadağım ve perişan edileceklerdir. Geri bölgede düzeni sağlamak ve Sarıkamış birliklerini takviye etmek üzere Kars'ta teşkil edilmiş olan 3 ncü Avcı Tümeni'nin gönderilmesini rica ederim" şeklinde bir mesaj göndermişti (General Nikolski, 1990, s. 21; Allen ve Muratoff, 1966, s. 251).

Tiflis'e dönmüştür. General Yudenich, bu defa General Berhman'la⁹ çekilmemesi için iletişime geçti ancak ondan bir cevap alamadı. Bunun üzerine Yudenich çok ciddi bir sorumluluk alarak tüm yetkilerini kullanmaya¹⁰ karar verdi. Yarbay Draçenko'yu General Berhman'ın karargâhına göndererek çekilmeyi durdurmasını, aksi takdirde ordunun kurmay başkanı sıfatıyla birliklerin komutasını kendisi üstlenerek bunu yapacağını bildirdi (Maslovsky, s. 96-102; Altınbilek ve Kır, 1993, s. 463). General Berhman buna karşı çıksa da General De Vit'in de savunma fikrine destek vermesiyle birkaç gün daha kalmaya razı oldu (Bondarenko, 2013, s. 231).

Devam eden süreçte Ruslar Sarıkamış'ı savunmayı başarmış ve cephede üstün duruma gelmiştir. Ordunun üst rütbeli subaylarının Sarıkamış'ın tahliye edilmesi yönündeki genel kanaatine ısrarla karşı çıkan¹¹ General Yudenich, cephede Rusların lehine oluşan yeni durumun başlıca mimarı olmuştur.¹² Türk tarafından bakıldığında

⁹ Bu evrede Yudenich, birliklerin durumunun sıkıntılı olduğu, Berhman'ın psikolojik olarak çöktüğü kanaatindeydi. Ayrıca Mışlayevskiy'nin de iyi iş göremediğini düşünüyordu. (Allen ve Muratoff, 1966, s. 231)

¹⁰ Yudenich; Mışlayevskiy ve Berhman gibi iki etkili generale itiraz ederek "Şayet çekilirsek kesin mağlup oluruz. Direnmeğe devam edersek, kazanmamız da mümkün, kaybetmemiz de. En iyisi direnelim" düşüncesini ifade etmiş, nitekim harekâtın sonucunda önemli bir etki yapmıştır (Sadıgov, 2019, s. 46).

¹¹ 17 Aralık akşamı Yudenich karargâhı arayarak şu telgrafın çekilmesini istemiştir. "Başkumandanlık, Tiflis (Kopya General Mışlayevski'ye verilecek), Sarıkamış'taki Türk müfrezesi çok ağır bir durumda bulunmaktadır; müfrezenin Türkiye ile ulaşımını sağlayan yollar tarafımızca işgal edilmiştir. Bu grubun tamamen imha edilmesi için, Kars cephesinden çok büyük olmayan topçu ve süvari müfrezesinin ileri sürülmesi gerekmektedir. Diğer bölgelerdeki durumu bilmiyorum, fakat Sarıkamış'taki Türklerin Kars için artık tehlike arz etmediğini teyit ediyorum. 140- Yudenich." (Nerimanoğlu, 2021, s. 303); 25 Aralık 1914'te Sarıkamış'ta Hakkı Paşa'nın yalnız bırakılmaması için 9. Kolordu Sarıkamış'a yönlendirilmişti. Berhman, daima Aras'ın güneyinde Türk ordusunun önemli kuvvetlerinin bulunacağını düşünmekte ve kuzeyden bir harekât beklememekteydi. Nitekim İstomin Tugayının hareketleri haber alınınca Berhman da 11. Kolorduya taarruz etti. Rusların 60.000 asker kuvvetinde olan 39. Tümeni oldukça kuvvetliydi. Türk karşı kuvveti ise 22.000 asker civarındaydı. Yudenich burada Türk harekâtını durdurmaya muvaffak olmuştu. Kuzeydeki Türk harekâtına daha çok önem vermekte ve savunma ile sonuç alma niyetinde idi. Yudenich, 24-25 Aralık 1914 gecesi, yeni tayin olunduğu 2. Türkistan Kolordusunun karargâhı olan Sanamer'e geldi. 25 Aralık 1914'te 18. Alaydan bir taburu, erkenden arabalarla Sarıkamış'a sevk etti ve kolorduyu, Kocut-Alakilise hattına çekmeye başladı. Mışlayevskiy de Sarıkamış'a geldiği zaman burada, 24 Aralık 1914'te kuvvet olarak iki Drujin taburu, yeni gelmiş 2000 askerden oluşan ikmal kuvveti, harp okulundan yeni mezun olmuş 120 subay adayı ve 16 mitralyöz vardı. Bu kuvvetler Bükretof komutasında Bardız istikametine yönlendirildi. Esasen Sarıkamış'ta bir savunma tehlikesi doğmuştu. Bunu fark eden Mışlayevskiy de tehlikeyi anlayarak ihtiyattaki 80. Alayı Sarıkamış'a hareket ettirdi. Yudenich'in arabalarla yetiştirdiği 18. Türkistan Alayının bir taburu ile Amele Birliği direnmekteydi. Bu süreçte Mışlayevskiy 39. Tümenin üç alayın geri savunmasında kalmasını ve 26-27 Aralık 1914 gecesi Mecingert'e çekilmesini emretti. Buna göre 1. Plaston Tugayı Mecingert'e, 2. Plaston Tugayı Karakurt'a geçecek, 1. Kazak Tümeni Karaderbent'ten Başköy-Karakurt'a çekilecekti. Kuvvetlerin Kars merkez olmak üzere toplanması planlanmıştı. Fakat bu aşamada Yudenich devreye girdi ve emrin uygulanmasına engel oldu. Yudenich kışın düzenli bir çekilme olamayacağını, cephe gerisinin güvensiz olduğunu, halkın da ayaklanacağını düşünmekteydi. Yani çekilerek bir başarı ihtimali görmüyordu (Çakmak, 2005, s. 50-57; Altınbilek ve Kır, 1993, s. 430-431; Yarbay Selahaddin, 2006, s. 155).

¹² Yudenich'ten ziyade Berhman'ı ön plana çıkaran Nikolski ise Yudenich'in savunma fikrine ihtiyatlı yaklaşmakta ve Rusların başarısının Yudenich'in ısrarından kaynaklandığını sanıldığını ifade etmektedir: "Yudenich daima savunmada kalmak ve cepheyi geri almamak hususunda ısrar etmiş ve bütün başarımın da bu ısrardan ileri geldiği sanılarak kendisi büyük bir şeref ve makam kazanmıştır. Yudenich'in ısrar

ise Fevzi Çakmak'ın değerlendirmelerine göre bölgede Hasan İzzet Paşa'nın kararsızlığı ve hatası Türk askerine üstün konumda iken geri çekilmeyi getirmiştir.¹³

Bu aşamadan sonra artık taarruz sırası Ruslara geçmiş ve Rus Kafkas Ordusunda ileri harekât hazırlıkları başlamıştır. Sarıkamış Muharebeleri'nde gösterdiği bu başarıdan sonra General Yudenich 4. Dereceden Aziz Georgiyev Nişanı ile ödüllendirilmiş ve ağır hasta olan Vorontsov Daşkov'un Çar'a ilettiği rapor doğrultusunda terfi ettirilerek 6 Şubat 1915'te Kafkas Ordusu Komutanlığına¹⁴ getirilmiştir (Maslovskiy, 2015, s. 126). Bu tarihten sonra ordusunu ileri harekât için hazırlamaya başlayan General Yudenich teşkilatçılık ve kabiliyetini ortaya koyarak birlikleri kış şartlarına uygun şekilde donatırken diğer yandan lojistik imkânlarını ve yolların mevcut durumunu da iyileştirmeye çalışmıştır (Kurat, 1990, s. 284-285).

General Yudenich'in başlattığı ve 1917'ye kadar devam edecek ileri harekâtın ilk aşamasında Kafkas Ordusu 1915 yılı boyunca İran'da ilerleme kaydetmiş Anadolu tarafında ise Mayıs ayında Malazgirt'i almıştı. Temmuz ayında meydana gelen muharebeler 3. Ordunun zaferiyle sonuçlanınca Rus Kafkas Ordusunun o bölgedeki birlikleri Malazgirt'i boşaltarak Eleşkirt'e çekilmişti. Cephenin kuzey kanadında ise Karadeniz'in kıyı hattından saldırıya geçen General Lyahov komutasındaki kuvvetler

ettiği gibi cephe yerinde durursa, bu kadar geniş bir cephe her yerden yarılma tehlikesine maruz kalacağından Sarıkamış'a büyük bir kuvvet ayrılmasına imkân olmaz, sonuçta orası da düşerdi." (Çakmak, 2005, s. 69).

¹³ *"Görülüyor ki, muharebe, komutanların sınırları ve askerlerin kahramanlıklarıyla halledilir ve bir eşitlik söz konusudur. Burada, Türk askeri üstün durumdayken, bizim komutanımız, "Çok cephane harcanyor buna dayanamayız." diye orduyu geri çekiyor. Buna bir sebep de İd ve Narman'da Rus tugayının küçük bir faaliyette bulunması ve abartılı haberlerin gelmesidir. Buna 30 ncu Tümenle başarılı bir karşılık verilebilirdi. Bu yüzden komutanlar, gerçek durumu görmeye çalışmalıdır. Çünkü iki taraf da aynı durumdaydı. Komutanlar, fedakârlığı sadece kendi birliğinden istememelidir. Düşmanın da durumunu düşünmelidir. Eğer dursaydık, Yudenich'in de maneviyatı kırılacaktı. Zaten Berhman'ın on günden beri maneviyatı bozulmuştu. Eğer Hasan İzzet Paşa "Ben çekileceğime düşman çekilsin!" deseydi, başarılı olacaktı. Geri çekiliş, boralı ve fırtınalı bir gecede yapıldı. Bazı kolordu komutanları bu durumdan etkilenmedi." (Çakmak, 2005, s. 40). Çakmak'ın tespitlerine benzer şekilde Allen ve Muratoff da Türk ordusunun "tertipsiz bir şekilde yürütülen" reorganizasyonunun aksine Yudenich ve maiyetinin oldukça sistemli çalıştığını öne sürmekte, bu noktada Rus komutanların işlerinin Türk askerî liderlerinden daha kolay olduğunun da altını çizmektedir. "Çünkü mahdut ve iyi hazırlanmış bir ileri üste bulunan ve sayı itibarıyla az olan bir ordunun reorganizasyonu, geniş, gelişmemiş ve karışık bir durumda olan bir imparatorluğun silahlı kuvvetlerinin yeniden kuruluşundan oldukça farklı bir teşebbüstür.". Ordu yönetim kademelerinde hâl böyle iken; Yudenich, Kafkas Ordusunun yönetim yapısını yalınlaştırmak için de çalışmış, ilk iş olarak maiyetini Tiflis'ten Kars'a yerleştirmiş, kış muharebelerinde verilen kayıpların yerini doldurmaya gayret etmiş, yeni birlikler teşkil etmiştir. Ayrıca birliklerin bakımına özel önem vermiş, ikmal, sağlık, iletişim, nakliye vb. gibi unsurlar üzerinde hesaplamalar ve düzenlemeler yaptırmıştır (Allen ve Muratoff, 1966, s. 270-271).*

¹⁴ *Sarıkamış'taki başarısı dolayısıyla Yudenich orgeneralliğe yükseltilmiş, Kafkas Ordusu komutanlığına getirilmiştir. 1. Kafkas Kolordusu Komutanı General Berhman da Batı Cephesine tayin edilmiştir. Bu sırada karargâhta pek çok atama yapılmış, Yudenich'in talebiyle Kafkas Ordusu Kurmay Başkanlığına General Bolhovitinof getirilmiştir. "Kafkas Umumi Valisi Graf Varonsof Daşkof, başkomutan durumunda karargâh ile Tiflis'te bulunuyordu. Ordu Kurmay Başkanı Tuğgeneral Bolhovitinof karargâhın büyük kısmı ile Tiflis'te idi. Daşkof Yüdenich'e çok itimat ettiğinden ordunun sevk ve idaresinde bütün yetkileri Yüdenich'e vermişti. Yüdenich, ordunun sevk ve idaresi için yeterli personelden oluşan küçük bir karargâh heyeti ile Kars'ta bulunmakta idi. Tiflis'te kalan kurmay başkanı General Bolhovitinof'un her iki karargâh arasında iyi bir bağlantı kurması ve General Yüdenich'in zaman zaman Tiflis'e giderek General Daşkof'a bilgi vermesi ve onun görüşlerini alması sayesinde bu iki başlı yönetim aksamadan yürütülebilmiştir." (Altınbilek ve Kır, 1993, s. 537-538)*

Hopa ve Artvin'i işgal etmişti. General Yudenic'in ileri harekât için ana hedeflerinden biri Erzurum'du ve Çanakkale'de boşa çıkacak Türk kuvvetlerinin kendi cephesine kaydırılmasından önce (Kurat, 1990, s. 288) burayı alarak bölgede tutunabileceğini hesaplıyordu. (Allen ve Muratoff, 1966, s. 300-304)

1916 başında Erzurum saldırısı¹⁵ için hazırlıkları tamamlayan General Yudenic Kazak birliklerinin en az bir haftalık erteleme isteğine rağmen hareket emri verdi (Kersnovskiy, 1994, s. 144). Harekete geçene kadar ilgisinin İran tarafında olduğu izlenimi veren Yudenic'in hücumu 3. Ordu için beklenmedik bir saldırı oldu. Köprüköy'deki muharebelerde elde edilen başarıdan sonra Kafkasya Valisi Grandük Nikolay Nikolayevic, General Yudenic'e saldırıyı Erzurum'a yöneltmekten vazgeçmesi emrini verdi. Grandük Eylül 1915'te Kafkasya valiliğine ve dolayısıyla Kafkas Ordusunun da başına atanmıştı. General Yudenic ordu komutanı olarak görevine devam etmekle birlikte Çar'ın amcası olan Grandük'e karşı sorumluydu (Maslovskiy, 2015, s. 194-195; Guze, 2007, s. 65). Grandük ordunun mühimmat eksikliklerinin yanı sıra o yıl boyunca güneybatı cephesinde yaşanan başarısızlıklardan sonra burada da olası bir başarısızlığın siyasi etkilerinden kaçındığından harekâtı genişletmekten çekiniyordu. Buna karşın General Yudenic Grandük'le iletişime geçerek Erzurum saldırısı için şartların oldukça uygun ve hazırlıklarının tam olduğunu¹⁶ ayrıca tüm sorumluluğu üstlendiğini bildirerek onu ikna etti (Zayonçkovskiy, 2002, s. 520; Price, 1918, s. 72.).

3. Ordu Komutanı Mahmut Kâmil Paşa'nın İstanbul'da, ordunun Kurmay Başkanı Feliks Guse'nin ise hastalık izniyle Almanya'da bulunduğu bir sırada saldırıya geçen Ruslar bir dizi muharebenin ardından 16 Şubat'ta Erzurum'u işgal etti (Kurat, 1990, s. 289-290). General Yudenic 2. Dereceden Aziz Georgiyev Madalyası ile ödüllendirildi. Ayrıca İngiltere ve Fransa da kendisine Büyük Haç madalyaları gönderdiler (Bondarenko, 2013, s. 246; Sadıgov, 2020a, s. 307). Harekâtın devamında güneyde Muş ve Bitlis'in de kısa sürede Rus işgaline girmesiyle General Yudenic cephede geniş bir hareket alanı kazanmıştır. Kuzeyde sahil hattında ilerlemekte olan General Lyahov komutasındaki birliklerin 18 Nisan'da Trabzon'u işgal etmesiyle tüm Rus birlikleri cephede aynı çizgiye gelmiştir. 1916 yılının sonunda muharebelerin hızı yavaşlamıştır. Özellikle Trabzon çevresinde Türk karşı taarruzlarına karşı savunma yapan Rus birlikleri Temmuz ayında Erzincan ve Bayburt'u işgal ederek burada durmuştur (Tekir, 2021, s. 581).

¹⁵ Yudenic, Erzurum taarruzunu planlarken muhkem cepheyi zorlamak yerine iki yandan kuşatmayı planlamıştı. Bunun için aşamalı bir planı vardı. İlk olarak Tortum ve Malazgirt bölgelerinde üstün duruma geçmek niyetindeydi (Altınbilek ve Kır, 1993, s. 539).

¹⁶ "Grandük, pek çok kayıp verilmiş, güçlükler de çok artmış olduğundan, Erzurum'a hücum etmek istemiyordu. Yudenich de aldığı esirlerden Türk birliklerinin birbirine karıştığını ve çok fazla kayıp verdiklerini öğrendiğinden kalenin bir baskınla alınabileceğini ileri sürüyordu. Bu sırada Kargapazarı'na bir keşif kolu gönderiyorlar ve Kargapazarı'nın boş bulunduğu anlaşılıyor. Yudenich diyor ki, "Türkler Kargapazarı'nın önemini kavrayamamışlardır. Bunun üzerine buraya dayanarak Kargapazarı'nın kuzey tarafından, araziyi iyi bilen Perjevalski komutasındaki Türkistan Kolordusuyla bir baskı yaparsak kaleyi alırız. Önemli bir tepe eldedir. Diğerleri de tahkim olunmamıştır. Buradan kalenin düşmesi imkânı vardır." Teklif, nihayet Grandük tarafından kabul ediliyor" (Çakmak, 2005, s. 119-120).

Askerî kabiliyeti yanında General Yudenic'in işgal ettiği bölgelerdeki gayrimüslim azınlıklara özel önem vermesi dolayısıyla siyasi çalışmalarda bulunduğu da anlaşılmaktadır. Trabzon'un işgal edildiği gün General Yudenic maiyetiyle birlikte şehre gelmiş ve burada yaşayan gayrimüslimlerin sevgi gösterileri arasında karşılanmıştır. Rum Ortodoks Kilisesinde Metropolit Hrisantos'un yönettiği ayine katılan Yudenic şehrin ileri gelen gayrimüslim temsilcileriyle bir toplantı yaptıktan sonra şehirden ayrılmıştır (Maslovskiy, s. 318-319). General Yudenic'in bir Türk şehrinde gayrimüslim azınlıklarla yaptığı gövde gösterisi işgal süresince işgal bölgelerinde uygulanacak olan Rus siyasetinin işaretini vermiştir. Örneğin Trabzon'da imar faaliyeti adı altında şehrin Türk mahallerinde büyük bir yıkım yapılmış (Öksüz ve Usta, 2018, s. 171-172), şehirdeki birçok tarihi eser gelen uzman heyetler tarafından Rusya'ya götürülmüş (Akarca, 2014; Usta, 2004), Yudenic'in teşvikleri ve izniyle bir askerî gazete çıkarılmıştır (Yavuz, 2019). Ayrıca başta Van olmak üzere Doğu Anadolu'da Ermenilerin¹⁷ (Ermeni çeteleri ve "Rus Kafkas Ordusu'na bağlı Ermeni taburları) Müslüman halka karşı giriştikleri insanlık dışı uygulamalar yine onun işgal ve sorumluluk sahasında gerçekleşmiştir. General Yudenic ve karargâhı buna göz yummuş, dahası bazı Rus birlikleri de söz konusu faaliyetlere katılmıştır.¹⁸ Savaşın ilerleyen evrelerinde ise Ruslar açısından Ermenilerin özerkliğinin bir önemi kalmamıştır.¹⁹

Mart 1917'de, Rusya'da Çarlık yönetiminin yıkılıp yerine Sovyetler Birliği'nin kurulmasıyla sonuçlanan devrimlerden ilki gerçekleşti. İlk olarak geçici hükümet kuruldu. General Yudenic yeni kurulan hükümete bağlılığını bildirdi. Bu süreçte Çar'ın tahtını ve savaş sırasında üzerine aldığı başkomutanlık görevini bırakması sonrası Grandük Nikolay Nikolayevic başkomutan olarak atandı. Ancak Grandük çok

¹⁷ I. Dünya Savaşı henüz patlak verdiğinde Osmanlı-Rus çatışmasını kaçınılmaz olarak gören Ermeniler Ruslara birlikte hareket etme önerisinde bulunmuşlardır. Rus ordusuna hizmet etmesi planlanan Ermeni birliklerinin teşkili fikri I. Dünya Savaşı öncesinde Ermeni din adamlarından çıkmıştır. Bunun için girişimler Kafkasya Genel Valisi üzerinden sürdürülmüştür. Ermeni gönüllü birliklerinin kurulmasına yönelik bir toplantı Kafkas Genel Valisi sivil idare işler yardımcısı N. Peterson, Kafkas Bölge Kolordu Komutanı General Yudenic, Başpiskopos Mesrop Ter-Movsesyan, A. Khatsov, A. A. Qrutyan ve Ya. Zavriev'in katılımı ile yapılmıştır (Askarova, 2010, s. 138-139; Bilgin, 2015, s. 88-89).

¹⁸ Ruslar daha Osmanlı Devleti savaşa katılmadan önce Osmanlı Ermenilerini silahlandırmak ve isyan ettirmek üzere planlama yapmıştı. Nitekim Yudenic, Ağustos 1914'te Rus Kafkas kuvvetleri içerisinde Ermenilerden oluşan beşinci kol teşkil edilmesini ve silah kaçırmayı hedeflemekteydi (Salt, 2014, s. 67). Bu hususta bir memorandum yayımlayan Yudenic, Rusya Yüksek Komutanlığından Ermeni ordusu için 25 bin silah temin edilmesini ve 12 milyon ruble ödenek ayrılmasını istemişti. Eylül ayında Daşkov da planın kademeli olarak uygulanması ve Rus kontrolünde ilerlemesi ikazını yaptı. Plana göre 100 kişiyi geçmemek üzere Ermeni çeteleri oluşturulacaktı. Her birine 250 ruble ödenecek bu çeteler sınır boyunda Oltu, Sarıkamış, Kağızman ve Iğdır hattına yerleştirilecekti (Günay, 2015, s. 78-79).

¹⁹ Savaş öncesinde Ermenilere vaatlerde bulunan Rusya, Anadolu'daki işgal sürecinde Ermeni özerkliğinden ziyade müttefik devletlerle kendi lehine pazarlık etmeyi tercih etmiştir. Nitekim Rusların Anadolu'daki işgal sürecinde elde edilen yerlere Ermenilerin yerleştirilmemesine yönelik bir politika güdülmüştür. Yudenic, elde edilen Eleşkirt ve Beyazıt Ovaları hakkında Daşkov'a gönderdiği bir raporda Ermenilerin Türkler ve Kürtler tarafından terk edilen yerlere yerleşmek niyetinde olduklarını, bunun kendileri açısından kabul edilemez olduğunu beyan etmiştir. Zira Yudenic, savaştan sonra Ermenilerin bu topraklardan çıkarılmasının zor olduğunu düşünüyordu (Demirel, 1996, s. 75).

kısa bir süre sonra bu görevden alındı. Kafkas Cephesi yeniden düzenlendi ve General Yudenich 16 Mart 1917'de başkomutan sıfatıyla cephenin tek sorumlusu haline geldi (Bondarenko, 2013, s. 251). Yudenich bu süreçte mevcut kargaşa ortamında dağılan ordu disiplini üzerine çaba sarf etmesine rağmen çok da başarılı olamadı (Yüceer, 1996, s. 13). Zira Rusya'nın bir süredir kötüye giden genel durumundan ordu bütünüyle etkilenmişti. Ülkedeki büyük gıda krizi orduyu da etkisi altına almış ayrıca siyasi kargaşa ortamı askeriyeye de aynen yansımış durumdaydı. General Yudenich mevcut sorunların çözümüyle uğraşmayı ve bu sırada savunmada kalmayı düşünüyordu. Bu nedenle, daha önce Irak'taki İngiliz harekâtını kolaylaştırmak için İngilizlerin talebiyle genişletilmiş olan İran'daki seferi durdurmak gerektiğini düşünüyordu. Ancak hükümet onun ilerlemeye devam etmesini istemekteydi. General Yudenich'e göre gelinen durumda Kafkasya'daki kazanımların kaybedilmesi söz konusu olabileceğinden İstanbul'a yapılması düşünülen çıkarmanın bir an önce yapılması savaşı bitirecek ve bu kendi bölgesindeki durum için de kesin çözüm olacaktı. Bu görüşlerini Genelkurmay'a ve hükümete ileten Yudenich'in öne sürdüğü gerekçeler reddedildi. Ardından geçici hükümetin Savaş ve Deniz Bakanlıklarının başına gelmiş olan Aleksandr Fyodoroviç Kerenskiy tarafından "zamanın gereklerini görmezden geldiği" gerekçesiyle Yudenich'in görevinden azledildiği açıklandı. Böylece Mart ayında Kafkas Cephesi Başkomutanı olan Yudenich'in bu görevi Mayıs'ta son bulmuş²⁰ oldu. Yudenich'in Petrograd'a döndüğünde Kerenskiy'e azil sebebini sorduğu ve sebep olarak kendisine açıkça "orduda çok itibarlı" olmasının gösterildiği iddia edilmektedir (Bondarenko, 2013, s. 250-251).

İç Savaş Yılları ve Sürgün Hayatı

General Yudenich 1917 yılı Mayısının sonunda Petrograd'a gitti. Başkentte gördüğü durum savaşın devam ettirilmesi için oldukça elverişsizdi. Siyasi dalgalanma tüm şiddetiyle devam ediyordu. Gıda ve diğer temel ihtiyaç malzemelerinin tedariki konusunda yaşanan kriz de sürüyordu. Karargâhta ise askerlerle sivillerin birbirine karışmış olduğunu gözlemlemişti. Rusya'da olağanüstü gelişmelerin yaşandığı bu günlerde yine de başladığı işin sonunu getirebilmek için Savaş Bakanıyla görüşmeye gitti. Burada soğuk karşılanmakla birlikte emekli edilmemesine karar verildi. Fakat yeni başkomutan olan devrim yanlısı General Brusilov'un karargâhında yapılan toplantılarda "devrimci subayların askerî teamülleri yok sayması" onu ve daha sonra birlikte mücadele edeceği Denikin gibi generalleri sarsmıştı. Nitekim çok geçmeden Karargâhta devrimci subaylar tarafından istenmediği kendisine bildirildi. Bunun üzerine Moskova'daki ailesinin yanına dönen Yudenich onları alarak Petrograd'a geri döndü ve bir süre hiçbir şey yapmadı (Şişov, 2004, s. 280-284).

General Yudenich'in eskiden beri Çar'a bağlılığı biliniyordu. Askerî ve sivil anlamda geleneği yok ettiğine inandığı devrim hareketine ilke olarak karşı olmakla birlikte karşı

²⁰ Yerine önce onun karargâhında görev yapan Mihail Alekseyeviç Prjevalskiy, Ekim ayında ise İlya Zuraboviç Odişelidze getirilmiştir (Şişov, 2004, s. 282). Kafkas Cephesindeki 1916-18 yılları arasındaki gelişmelerle Yudenich sonrası durum için bkz. (Güleç, 1978).

örgütlenmeye başlayan Beyaz Hareket'e²¹ de sessiz²² kalmıştı. Fakat devrimcilerin "bizden olmayan bize karşıdır" anlayışı onu Beyaz Hareket'in saflarına itti (Şişov, 2004, s. 284). Ekim Devrimi sonrası Yudenîç, Devrimciler tarafından düşman görüldüğünden Trabzon Harekâtı sırasında tanıştığı Amiral Homenko'nun dairesinde gizlenmek zorunda kaldı. Bu devrede devrim karşıtı oldukları gerekçesiyle ordudan atılmış birçok subayla tanıştı. Bu kişilerle birlikte devrim karşıtı bir ayaklanma çıkarmayı düşünmüşse de bunun olanaksızlığını gördüğünden kendisine yapılan Finlandiya'ya geçerek orada Beyaz Hareket'e katılması teklifini kabul etti (Bondarenko, 2013, s. 252).

Beyaz Hareket, Vrangel, Denikin, Semyonov gibi tanınmış generaller tarafından örgütlenilmektedir. Finlandiya ağırlıklı olmak üzere Estonya ve kısmen Letonya'ya kaçan ve sayıları hızla artan "Beyazlar" Rusya'da Bolşevik rejime son vererek²³ eski düzeni yeniden kurmak için hazırlık yapıyordu. Bu kapsamda İngiltere, Fransa ve hatta henüz savaştan çekilmediği dönemde Almanya'dan²⁴ destek alınıyordu. General Yudenîç, Amiral Kolçak tarafından 24 Mayıs 1918'de hazırlanan ordunun komutanlığına atandı (Mityurin, 2004, s. 212; Gorn, Margulies, Kirdetsov & Ivanov, 1927, s. 28-35; Golinkov, 1981, s. 64). Kuzeybatı Ordusu adı verilen bu kuvvetler müttefiklerden gelmeye başlayan silah yardımlarının ardından 1919 yazının sonunda harekete geçti. Yudenîç önce Yamburg ve Luga'yı ele geçirdi. Fakat İngilizlerden²⁵

²¹ Bolşevik idaresine ilk karşı tepki Güney Rusya'da Don Kuban Kozaklarından geldi. Çarlık döneminde daha özerk bir statüye sahip olan Kozaklar yeni yönetimi tanımadıklarını beyan etti. Nitekim muhalefetin de merkezi bu bölgeydi. İlk olarak General Alekseyev ve General Kornilov bir "gönüllüler ordusu" teşkil etti. Böylece Beyaz Ordunun ilk nüvesi teşkil edilmiş oldu. Bolşevik karşıtı gruplar Beyaz Hareket'e dâhil olmaktadır. İki merkezde yapılan Beyaz Ordu, Volga üzerinde Samarra ve Uralların ötesinde Omsk'ta komuta ediliyordu. Omsk şehrinde Amiral Kolçak, Doğu Sibiry'a da Gregory Semenov, kuzeyde Arhangelsk bölgesinde Nikolas Çaykovski, Baltık hattında Yudenîç komutayı üstlenmişti. Beyaz Hareket'in kuvvetleri dikkate alındığında güçleri azımsanmayacak bir derecede idi. Doğuda Kolçak Ordusu ve Çek kuvvetleri, batıda Leh Ordusu, Baltık'ta Yudenîç Ordusu, kuzeyde Fin Ordusu, güneyde Denikin güçleri vardı (Bakar, 2012, s. 2-3). Yudenîç'in sorumluluk sahası için bkz. Ek-2.

²² Yudenîç Mart Devrimi sırasında Erzurum'da iken kendisini herhangi bir partiye ya da hiziplere bağlamamaya dikkat ederek beklemeye geçmişti. Kısa süre sonra devrimin onun konumunu ne kadar zayıflattığını gördü ve 1919'da kararlı bir Bolşevik karşıtı oldu (Luckett, 1971, s. 304).

²³ Bolşevizm'e sert bir darbe vurmaya hedefleyen hareketin hedefi Petrograd'dı. Ancak şehir sıkı bir tahkimatla korunmaktaydı. Teller çekilmiş, mayınlar döşenmiş, şehrin tüm unsurlarıyla savunulması için güçlü bir hazırlık yapılmıştı. Bolşevik tarafından bakıldığında ise Yudenîç'in hareketi İngiliz inisiyatifine yakın kabul edilmekteydi (Gorn, Margulies, Kirdetsov & Ivanov, 1927, s. 5).

²⁴ Almanya, Brest Litovsk sonrası Bolşevik karşıtı yapılanmalara destek kararı almış, Yudenîç de ortak düşmana karşı Almanlarla iletişim kurulabileceğine karar vermiştir. Nitekim 1918 yılı yazında Fon Rozenberg ile bir görüşme gerçekleştirmiştir (Sadıgov, 2020b, s. 257).

²⁵ Bu süreçte İngiliz Genelkurmayı, Yudenîç'in Petrograd'a yönelik planlı ilerlemesini başarısız bir girişim olarak görme eğilimindeydi ve hatta ordusunun Güney Cephesi'ne taşınmasını savundu. Ancak Bolşeviklerin zayıf yönlerinden etkilenen diğer İngiliz gözlemciler aynı fikirde değildi. Yudenîç'in düşüncesi ise orduda firarların başladığı bu esnada savaşa kapasitesini kaybetmeden Petersburg'a derhal bir saldırı yapılmasıydı. Yamburg'un alınmasından sonra Yudenîç ana hamlesini Yamburg-Petrograd demiryoluna yönlendirebilecek bir konumdaydı. Aynı zamanda, Petrograd ile Moskova arasındaki iletişim hatlarını kesmeyi ve böylece şehri izole etmeyi planlamıştı. Denikin'in birlikleri ise Güneyde Moskova'yı tehdit ediyordu. Yudenîç, Denikin'in elindeki kuvvetlere benzer bir güce sahip değildi. Kuzey-Batı Ordusunun ana kollarını ve yanlarını korumak için yeterli kuvveti

gelen silahların çok kötü durumda olduğu, top mermilerinin ve el bombalarının çoğu zaman patlamadığı, gönderilen uçakların uçuş yapacak durumda olmadığı anlaşıldı. Ordu, asker sayısı (18.000 civarı) bakımından da oldukça yetersizdi (Bondarenko, 2013, s. 253).

Bu şartlar altında Ekim'de Petrograd saldırısını başlatan²⁶ Yudenic sert bir direnişle karşılaştı.²⁷ Başlangıçtaki başarılı sürece rağmen²⁸ daha sonrasında Kızıl Ordu'nun başlattığı karşı taarruz sonucu Estonya sınırına kadar geri çekilmek zorunda kaldı. Yeni kurulan Estonya devleti Beyaz Hareket'e destek verdiği için Kızıl Ordu tehdidiyle karşı karşıya kaldı. Kızıl Ordunun daha fazla tepkisini çekmemek için Estonya Hükûmeti perişan haldeki Kuzeybatı Ordusunu Ocak 1920'de silahsızlandırdı ve yakaladığı mültecileri kamplara yönlendirdi. Yol yapımında çalıştırılan mültecilerin birçoğu açlık ve soğuktan öldü (Mityurin, 2004, s. 214). General Yudenic bu ağır durum karşısında 22 Kasım 1919'da Kuzeybatı Ordusunu fesheden emri imzaladı (Vasilyev, 2019, s. 468; Alekseyev, 1991, s. 334). Ocak 1920'de General Yudenic, Finlandiya'da savaş hazırlıklarının yapıldığı sırada, Estonya'nın bağımsızlığı gündeme geldiğinde karşı tutum sergilemiş olduğu gerekçesiyle yanındaki subaylarla birlikte Reval'deki bir otelde tutuklandı. Fakat Estonya hükûmeti onu Kızıl Ordu ile yapacağı pazarlık için kullanmadan İngiliz Elçiliği araya girdi ve serbest bırakılmasını sağladı (Bondarenko, 2013, s. 253; Gorn vd., 1927, s. 160).

Yudenic artık mücadeleyi devam ettirmesinin imkânsız olduğunu gördü ve Letonya üzerinden İsveç'e eşi Aleksandra Nikolayevna'nın yanına gitti. İkili Stockholm üzerinden İngiltere'ye hareket etti ve daha sonra temelli kalacakları Fransa'nın Nice şehrine geldi. Burada Saint Laurent du Var kasabasında bir çiftliğe yerleştiler. 1920'li yıllarda Fransa'da birçok göçmen Rus subayı bulunuyordu. Yudenic'in evi bu subaylar tarafından sıklıkla ziyaret edilmekteydi. Kendisine zaman zaman Sovyet Hükûmetine karşı hazırlanan planlara katılması teklif edildiyse de askerî ve siyasi işleri kesin olarak bıraktığını belirterek teklifleri geri çevirdi (Bondarenko, 2013, s. 253-254).

---

olmadığı için, Petrograd'a yapılacak herhangi bir hareketin hızlı ve kararlı olması gerektiğinin farkındaydı. Diğer taraftan şehre ulaşıktan sonra bu defa nasıl tutacakları sorunuyla da yüzleşmek zorunda kalacaklardı. Ancak Beyaz Ordular Petrograd'ı ele geçirebilirlerse, bunun Bolşeviklerin morali üzerindeki etkisi yıkıcı olacaktı. Devrimin yapıldığı şehir Sovyetler için hayati öneme sahip bir semboldü (Luckett, 1971, s. 316-317).

²⁶ Müttefikler, bu harekât için vereceklerini ifade ettikleri desteği, Yudenic kuvvetlerine vermemişler ve Riga'nın savunmasına yönelmişlerdi (Sadıgov, 2020b, s. 270)

²⁷ Ekim 1919'da General Yudenic komutasındaki Beyaz kuvvetlerin Petrograd'a yönelik son hamlesi, Trocki'nin kişisel çabalarıyla ve halkın şehrin kapılarında toplanıp kuvvetli direnişi ile geri püskürtülmüştü. Bu süreçte Tuğamiral Walter Cowan komutasındaki İngiliz deniz kuvvetlerinin bölgedeki rolü de dikkat çekicidir. Zira Petrograd Beyaz kuvvetler tarafından alınsa bile, Finlandiya Körfezi'ndeki Neva'nın girişine komuta eden Rus kale adası ve Kronstadt deniz üssü Bolşeviklerin elinde kalsaydı hala kontrolü ellerinde bulunduracaklardı. Nitekim Yudenic harekâtı başarısız olduktan sonra da İngiliz filosu Kronstadt'ta yerleşik Bolşevik güçleri tehdit etmek, Estonya kıyı şeridini bombalamaya karar verirlerse onlarla çarpışmak ve ileri bir üs olarak Reval'i korumak gibi amaçlarla orada kalmaya devam etmişti (Fuller, 2019, s. 553-555).

²⁸ Harekâtın kapsamlı detayı ve Yudenic'in rolü için ayrıntılı bilgi için bkz. (Sadıgov, 2020b, s. 256-274).

Yudeniç'i Nice'de ziyaret edenler arasında komutanı olduğu Kafkas Ordusunun Tomilov ve Maslovskiy gibi bazı mensuplarının olduğu da bilinmektedir. Yudeniç bu subaylara Fransa'da yeni bir hayata başlamaları için yardımlarda bulunmuştur. En sık ziyaretçisi olan yakın dostu Maslovskiy'nin Rus Kafkas Ordusunun harekâtını ele alan bir eser üzerinde çalışmaya başladığı haberini alınca ona bir daktilo hediye etmiştir. Fransa'daki Rus göçmenleri arasında büyük saygı gören Yudeniç'in subay oluşunun 50. yılı Paris'teki bir salonda geniş bir katılımı kutlanmıştır. 1932 yılında sağlık durumu oldukça bozulmuş olan Nikolay Nikolayeviç Yudeniç bir süre hastanede yattıktan sonra 5 Ekim 1933'te 71 yaşındayken hayatını kaybetmiştir (Bondarenko, 2013, s. 253-254).

Biyograflar açısından spesifik bir kesit olarak ele alındığında, Çarlık Rusya'sının "kahraman"ı, Sovyet Rusya döneminin "işbirlikçi"si olarak görülen (Vasilyev, 2019) Yudeniç'in yaşamı, siyasal iktidarın söylemi belirleme gücünün kayda değer bir örneğidir. Önce, 1905 yılında Rus-Japon Savaşları'nın gazisi, Kafkas ve Doğu Cephelerinin kahramanı, "saldırı ve manevra dehası", efsanevi Piyade General Aleksandr Suvorov'un ekolünden gelen "Suvorov okulunun son komutanı" (<https://en.topwar.ru/2132-poslednij-polkovodec-suvorovskoj-shkoly.html>) olarak görülen Yudeniç, hayatının ikinci evresinde Bolşevikler açısından "İngiliz ve Fransızlarla işbirliği yapan" ihtiraslı bir komutan portresine dönüştürülmüştür. Sovyet yazınında Yudeniç ve diğer Beyaz Hareket komutanları "gülünç ve zayıf iradeli İtilaf uşakları", "çeteciler" "haydutlar" veya "servet avcısı" gibi ifadelerle tanımlanmıştır. Yudeniç hayatını kaybettiğinde İzvestia gazetesinde ondan bahisle "Ölümler İyidir ya da Hiçtir" isimli bir makale yayımlanmıştır (Vasilyev, 2019, s. 476-478). Böylece Sovyet döneminin tarihsel anlatısında, Petrograd önlerine kadar gelen, İç Savaş döneminin "azılı düşmanı" olarak karşıt cephede konumlandırılmıştır. Biyografik anlatımda tarihe hangi yönden bakıldığıнын, zaman, kişi ve olaylar arasındaki bağın ne derece önemli olduğunu (Akyıldız, 2017, s. 233) Yudeniç'in yaşamı bir kez daha kendi şahsında örneklemektedir.

SONUÇ

Nikolay Nikolayeviç Yudeniç'in yaşamı Çarlık Rusya'sından Sovyetler Birliği'nin kurulmasına giden değişim ve dönüşüm sürecine tekabül etmektedir. Askerî kariyerinde başarılı bir eğitim hayatı geçiren Yudeniç, XIX. yüzyılın ikinci yarısında hızla gelişen Rus yayılcılığının önemli kurumsal yapı taşlarından olan askerî okullardan yetişmiştir. Yudeniç'in mezun olduğu Petersburg'da bulunan Nikolayev Genelkurmay Akademisi bu noktada önem kazanmaktadır. Nitekim başta Türkistan ve diğer Rus genişleme sahalarında görevli komutanlara bakıldığında bu akademinin etkisi ideolojik ve askerî yaklaşımlar bakımından dikkat çekmektedir.

Askerî eğitimini tamamladıktan sonra Yudeniç, Litvanya Muhafız Alayına bölük komutanı olarak atanmış, bir süre sonra da bu alayın bağlı olduğu 14. Kolorduda karargâh subayı olmuştur. 1892'de yarbay rütbesiyle merkezi Taşkent'te bulunan Türkistan Askerî Bölgesi'ne görevlendirilmiştir. 1894 yılında Pamir Seferi'nde kurmay başkanı olarak bulunmuştur. Bu seferde onun portresini betimleyecek şekilde "kararları kesin, sert, fikirlerini savunmada kararlı" olarak tanımlanmıştır. Türkistan

görevi sonrası getirildiği 18. Tüfekli Alayının komutanlığında alay yönetimindeki kabiliyeti ön plana çıkmıştır. 1904-1905 Rus-Japon Savaşı'nda da ordu içinde inisiyatif alma durumu yanında sevk ve idaredeki başarısıyla ününü arttırmıştır.

1905 yılındaki devrimci ayaklanmalara yakından tanık olan Yudenich, isyanların bastırılmasında görev alması dolayısıyla gelişmeleri gözlemleme imkânı bulmuştur. Bu evrede Çarist yaklaşımı daha da kuvvetlenen Yudenich, Çar'ın tek dayanağının ordu olduğu kanaatini edinmiştir. Tiflis'te bulunan Rus Kafkas Ordusu karargâhına görevlendirildikten sonra Vorontsov Daşkov ve karargâh mensuplarıyla iletişimi geliştirmiş ve saygılarını kazanmıştır.

I. Dünya Savaşı'nın patlak vermesiyle ordunun kurmay başkanlığına getirilmiş olan General Yudenich,, olası bir Türk-Rus savaşına dair hazırlıkları önceden yapmıştır. Öncelikle savunma esaslı bir plan oluşturan Yudenich, cepheyi tanımasının avantajlarını kullanmıştır. Sarıkamış Muharebeleri'nde Karargâhın fikrinin aksine geri çekilme düşüncesine kesinlikle karşı çıkmıştır. Nitekim Ruslar Sarıkamış'ı savunmayı başarmış, üstün duruma gelerek ileri harekâta başlamıştır. Kararlılığının getirdiği başarı Yudenich'i Kafkas Ordusu Komutanlığına taşımıştır. Erzurum Harekâtı'nda da organizasyonu yürüten Yudenich, lojistik imkânlarını geliştirdikten sonra Grandük'ü de ikna ederek ani bir taarruzun ve bir dizi muharebenin ardından Erzurum'un ele geçirilmesini sağlamıştır. Böylece Ruslar, güneyde Muş ve Bitlis'in, sahilde Trabzon'un dâhil olduğu geniş bir hareket alanı kazanmıştır.

Yudenich, Rusya'daki rejim değişikliğinin ardından ilk olarak başkomutan sıfatıyla tek sorumlu haline geldiyse de kısa süre sonra görevden azledilmiştir. Bu süreçte devrim karşıtı oldukları gerekçesiyle ordudan atılmış subaylarla birlikte hareket ederek Beyaz Hareket'e katılmıştır. Beyaz Hareket içerisinde Kuzeybatı Ordusuyla 1919 yılında iki defa Petrograd'a ilerlemiş ancak başarılı olamamıştır. Çok geçmeden Kuzeybatı Ordusu da dağılmış, Yudenich önce İngiltere'ye ardından Fransa'ya gitmiştir.

Yudenich'in yaşamı, tarihi hadiselerle ne zaman ve hangi yönden bakıldığı, kişi ile olaylar arasındaki bağın ne derece önemli olduğu gerçeğini bir kez daha vurgular nitelikte olarak somut bir örnek oluşturmaktadır. Hayatının her iki yönü arasındaki çizgide, "gazi", "saldırı ve manevra dehası" ve "kahraman" konumunda iken; yönettiği ordular Petrograd'a 20 km kala yenildiğinde Sovyet döneminin tarihsel anlatısında "işbirlikçi" şeklinde nitelenerek İç Savaş'ın azılı düşmanı olarak karşıt cephede konumlandırılmıştır.

EXTENDED ABSTRACT

Nikolay Nikolayevich Yudenich was born in 1862. Yudenich, had a successful education life in his military career. He was trained in military schools, which were one of the important institutional building blocks of the rapidly developing Russian expansionism in the second half of the century. The Nikolayev General Staff Academy in Petersburg, where Yudenich graduated, gains importance at this point. As a matter of fact, the influence of this academy draws attention in terms of ideological and military approaches, especially when we examine the commanders in Turkestan and other Russian expansion areas. After his military education, he served in various military staff and frontline positions. He preferred the Lithuanian Guard Regiment in

Warsaw as his first place of duty. One of the missions that brought him to the fore in his career was the Russo-Japanese War.

Shortly before the outbreak of World War I, he was appointed Chief of Staff of the Caucasus Military District. In December 1914, he had a significant impact on the Sarikamış Operation, which resulted with the defeat of the 3rd Army. Yudenich prepared an attack plan in the Erzurum campaign, which lasted from the end of 1916 to February 1917. He displayed his military skills first in the capture of Erzurum by the Russians and then in the Trabzon operation. As of these dates, his reputation and prestige as a heroic soldier in Tsarist Russia increased. For Yudenich, the event that started a new era in his life was the February Revolution. In this process, Yudenich, who was appointed as the commander of the Caucasian Front, continued the offensive against the Turks. However, in the atmosphere brought by the revolution, the problems in the army caused the troops to be stopped and withdrawn. Soon Yudenich was removed from the front command for refusing to follow the Provisional Government's order to continue the offensive.

By the end of May 1917, the political upheaval in Russia was continuing with all its violence. Very soon it was reported to Yudenich that he was not wanted by the revolutionary officers. General Yudenich's loyalty to the Tsar was known from time immemorial. He was opposed in principle to the revolutionary movement, since he believed that it destroyed the tradition in the military and civilian sense, but also remained silent about the White Movement, which began to organize against it. But his exclusion by the revolutionaries pushed him into the ranks of the White Movement. He went to Finland in November 1918, where he joined the struggle against the Bolsheviks. Yudenich was given the task of leading the anti-Bolshevik movement in the north-west of Russia.

The White Movement was led by well-known generals such as Wrangel, Denikin, and Semyonov. The "Whites" were preparing to put an end to the Bolshevik regime in Russia and restore the old order. In this context, support was received from England, France and Germany. General Yudenich was appointed to the command of the army prepared by Admiral Kolchak on May 24, 1918. Troops under his leadership advanced to Petrograd twice, in May-June and September-October 1919. However, the strong resistance of the Bolsheviks and the subsequent counter-offensive resulted in the defeat of the Yudenich armies. In January 1920, Yudenich announced the disbandment of the North-Western Army.

Yudenich saw that it was impossible for him to continue the struggle. He first went to England and then to Nice, France. Although he was offered to participate in the plans prepared against the Soviet Government from time to time, he turned down the offers, stating that he remained away from military and political affairs. Yudenich, who first settled in Nice, France, died on October 5, 1933 in Cannes.

Makale Bilgileri

<i>Etik Kurul Kararı:</i>	Etik Kurul Kararından muafır.
<i>Katılımcı Rızası:</i>	Katılımcı yok.
<i>Mali Destek:</i>	Çalışma için herhangi bir kurum ve projeden mali destek alınmamıştır.
<i>Çıkar Çatışması:</i>	Çalışmada kişiler ve kurumlar arası çıkar çatışması bulunmamaktadır.
<i>Telif Hakları:</i>	Çalışmada kullanılan görsellerle ilgili telif hakkı sahiplerinden gerekli izinler alınmıştır.

Article Information

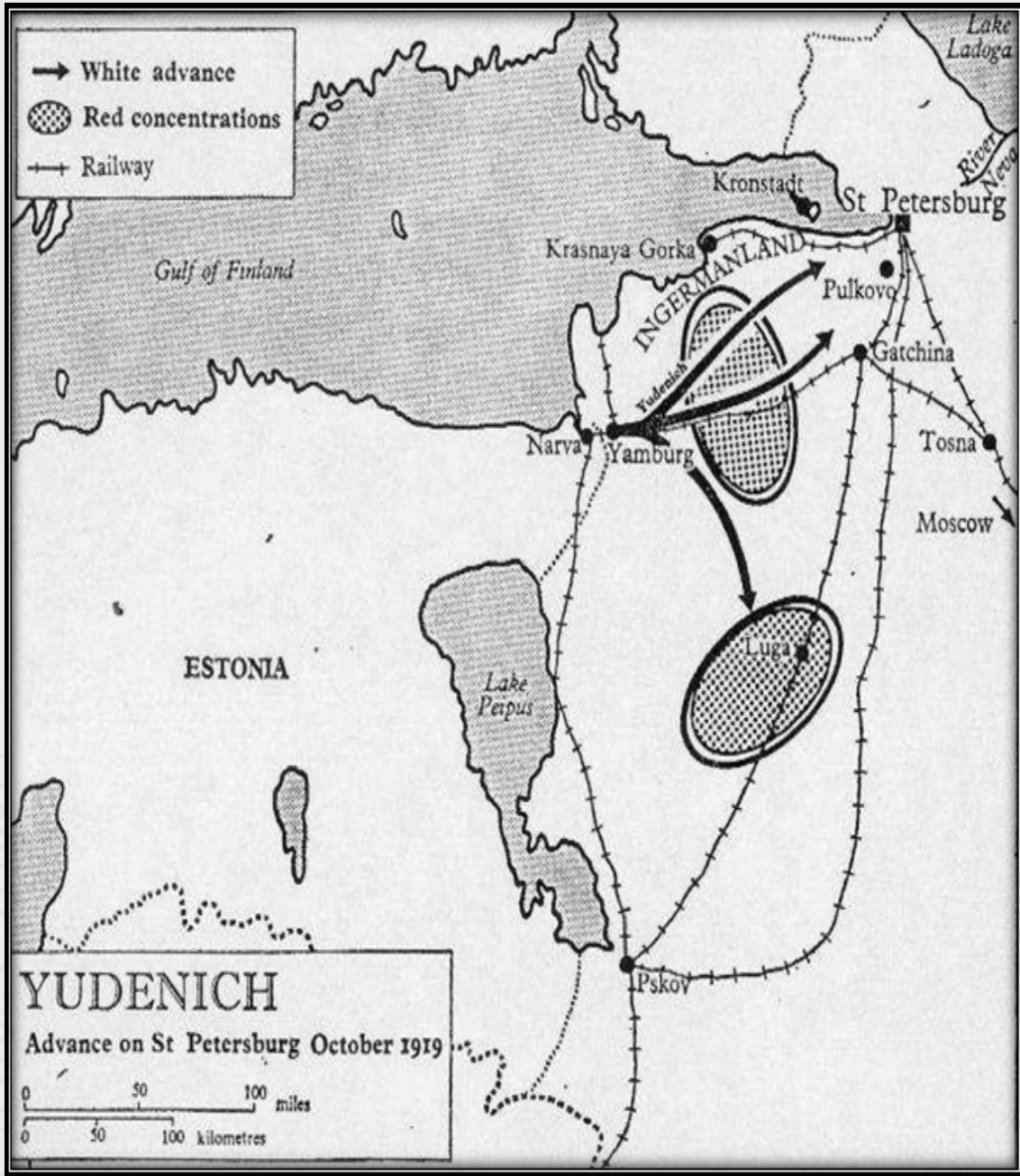
<i>Ethics Committee Approval:</i>	It is exempt from the Ethics Committee Approval.
<i>Informed Consent:</i>	No participants
<i>Financial Support:</i>	The study received no financial support from any institution or project.
<i>Conflict of Interest:</i>	No conflict of interest.
<i>Copyrights:</i>	The required permissions have been obtained from the copyright holders for the images and photos used in the study.

KAYNAKÇA

- Akarca, H. D. (2014). İlmî işgal: Birinci Cihan harbi'nde Rus bilim adamlarının Trabzon ve civarında gerçekleştirdikleri arkeolojik faaliyetler. *Uluslararası Karadeniz İncelemeleri Dergisi*, 9(17), 21-30.
- Akyıldız, A. (2017). İnsanı yazmak: 19. yüzyıl Osmanlı biyografi yazıcılığı ve problemleri üzerine bir değerlendirme. *Osmanlı Araştırmaları*, 50(50), 219-242.
- Alekseyev, S. A. (1991). *Деникин. Юденич. Врангель* [Denikin, Yüdeniç, Vrangel]. Moskova: Gosudarstvennoe Sotsialno-Ekonomiçeskoe İzdatelstvo.
- Allen, E. D. & Muratoff, P. (1966). 1828-1921 Türk-Kafkas sınırındaki Harplerin tarihi, Ankara: Genelkurmay Basımevi.
- Alman Yarbay Guze. (2007). *Birinci Dünya savaşı'nda Kafkas cephesi'ndeki muharebeler*. Yarbay Hakkı (Çev.). A. Keskin (Haz.). Ankara: Genelkurmay Yayınları.
- Altınbilek, H. & Kır N. (1993). *Birinci Dünya Harbi'nde Türk harbi Kafkas Cephesi 3ncü ordu harekâtı Cilt II birinci kitap*, Ankara: Genelkurmay Başkanlığı Yayını.
- Askarova, A. (2010). *Türk – Rus ilişkilerinde Eçmiyadzin Ermeni katogikosluğu'nun yeri (1914 – 1983)* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- Bakar, B. (2012). *Esir şehrin misafirleri Beyaz Ruslar*. İstanbul: Tarihçi Kitabevi.
- Bilgin, M. (2015). *Birinci Dünya savaşı'nda Kafkas cephesi sol kanat muharebeleri* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- Bondarenko, V. (2013). *Герои Первой Мировой* [Geroi Pervoy Mirovoy]. Moskova: İzdatelstvo Molodaya Gvardiya.
- Çakmak, F. (2005). *Birinci Dünya Savaşı'nda doğu cephesi harekâtı -1935 Yılında Harp akademisinde verilen konferanslar*. Tetik, A., Kiper, S. vd. (Yay. Haz.). Ankara: ATASE Yayınları.
- Demirel, M. (1996). *Birinci Dünya harbinde Erzurum ve çevresinde Ermeni hareketleri*. Ankara: Genelkurmay Basımevi.
- Fuller, H. (2019). Great Britain and Russia's Civil War: The Necessity for a Definite and Coherent Policy. *The Journal of Slavic Military Studies*, 32(4), 553-555.
- General Nikolski (1990). *Sarıkaş Harekâtı (12-24 Aralık 1914)*. Ankara: Genelkurmay Basımevi.
- Golinkov, D. (1981). *The Secret war against Soviet Russia*. Moskova: Novosti Press Agency Publishing House.
- Gorn, B., Margulies, S., Kirdetsov, G. & İvanov, N. H. (1927). *Юденич Под Петроградом из белых мемуаров* [Yüdeniç Pod Petrogradom iz belih memuarov]. Ленинград: Красная газета.
- Güleç, F. (1978). *Birinci Dünya harbinde Türk harbi İnci Cilt, 2nci kısım Kafkas cephesi, 2nci ordu harekâtı 1916-1918*. Ankara: Genelkurmay Basımevi.
- Günay, N. (2015). Yeniköy anlaşması'nın Ermeniler üzerindeki etkileri ve Birinci Dünya Savaşı'nda Rus-Ermeni işbirliği. *Gazi Akademik Bakış*, 8(16), 63-93.
- Kersnovskiy, A. A. (1994). *История Русской Армии* [İstoriya Russkoy Armii]. (C. 4). Moskova: İzdatelstvo Golos.
- Kurat, A. N. (1990). *Türkiye ve Rusya*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Luckett, R. (1971). *The White generals an account of the white movement and the Russian civil war*. London: Longman Publications
- Mahmud Muhtar, (1999). *Maziye bir nazar Berlin antlaşmasından Harb-i umûmîye kadar Avrupa ve Türkiye-Almanya münasebetleri*. E. Kılınç (Haz.). İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Maslovskiy, Y. V. (2015). *Великая Война на Кавказском Фронте 1914-1917*[Velikaya Voyna na Kavkazckom Fronte 1914-1917]. Moskova: İzdatelstvo Veçe.
- Mityurin, D. V. (2004). *Гражданская Война: Белые и Красные*[Grajdanskaya Voyna: Belie i Krasnie]. Saint Petersburg: Poligon.

- Nerimanoğlu, K. V. (2021). Rusya devlet askeri-tarihi arşivinde ve diğer I. Dünya savaşı kaynaklarında Sarıkamış trajedisi. *I. Dünya Savaşı Sırasında Osmanlı Devleti-Azerbaycan İlişkileri ve Kafkas İslam Ordusu Uluslararası Sempozyumu 13-16 Eylül/September 2018 – Bakü Bildiriler*. Ankara: ATAM Yayınları.
- Öksüz, H. & Usta, V. (2018). *Mustafa Reşit Tarakçıoğlu hayatı, hatıratı, Trabzon'un yakın tarihi ve Yassıada mektupları*, Trabzon: Serander Yayınevi.
- Özkan, M. (2017). Çarlık Rusya'nın askeri okulu: Nikolaevskaya akademisi. *Kerkük Çok Irak Değil Prof. Dr. Eşref Buharalı'ya Armağan Türk Tarihine Dair Yazılar II*. A. Demir, T. Kalkan vd. (Ed.), Ankara: Gece Kitaplığı.
- Price, M. P. (1918). *War & revolution in Asiatic Russia*. London: George Allen & Unwin Ltd.
- Sadıgov, R. (2019). Rus kaynaklarına göre Sarıkamış harekâtı. *SUTAD*, 46, 279-302.
- Sadıgov, R. (2020a). Birinci Dünya savaşı'nda Erzurum'un işgali: Rus basını ve literatürüne göre İşgalin Rusya'da ve dünyada yankılanması, *Osmanlı Araştırmaları*, 55(55), 281-318.
- Sadıgov, R. (2020b). *Kanlı dört yıl – Rus iç savaş tarihi (1917-1920)*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Salt, J. (2014). Ermeni tehciri: “askeri mecburiyet” gerekçesi. *Ermeni Araştırmaları*, 48, 65-76.
- Şişov, A. V. (2004). *Юденич Генерал Суворовской Школы*[Yudeniç General Suvorovskoj Şkoly]. Moskova: İzdatelstvo Veçe.
- Tekir, S. (2021). *Beyaz Harp*. İstanbul: Kronik Kitap.
- Usta, V. (2004). Rus bilimler akademisi heyeti tarafından işgal yıllarında Trabzon'da yapılan çalışmalar ve Rusya'ya götürülen eserler, *Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi*, 153, 11-24.
- Vasilyev, K. İ. (2019). 'От Белобандита' До Героя: Как Менялся Образ Генерала Н. Н. Юденича в Отечественной Прессе (1924-2019) ['Ot Belobandita' Do 'Geroya': Kak Menyalsya Obraz Generala N. N. Yudeniça v Oteçestvennoy Presse (1924-2019)]. *Военная История России XIX-XX Веков*[Voenmaya İstorii Rossii XIX-XX Vekov]. Saint Petersburg.
- Yarbay Selahaddin (2006). *Kafkas cephesi'nde 10ncu kolordunun Birinci Dünya savaşı'nın başlangıcından Sarıkamış muharebelerinin sonuna kadar olan harekâtı*. Ankara: Genelkurmay Basımevi.
- Yavuz, A. E. (2019). *Birinci Dünya savaşı'nda Trabzon'da çıkarılan Rus işgal gazetesi Trapezondskiy Voenny Listok (1-125. Sayılar / Kasım 1916-Mart 1917)* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Karadeniz Teknik Üniversitesi, Trabzon.
- Yüceer, N. (1996). *Birinci Dünya savaşı'nda Osmanlı ordusu'nun Azerbaycan ve Dağıstan harekâtı Azerbaycan ve Dağıstan'ın bağımsızlığını kazanması 1918*. Ankara: Genelkurmay Basımevi.
- Zayonçkovskiy, A. M. (2002). *Первая Мировая Война* [Pervoaya Mirovaya Voyna]. Saint Petersburg: Poligon.
- <https://en.topwar.ru/2132-poslednij-polkovodec-suvorovskoj-shkoly.html> “The last commander of the Suvorov school” (05.08.2021)
- <https://academic.ru/>, “Генерал-квартирмейстер” sorgusu, (01.09.2021)
- <https://www.prlib.ru/en/history/619421> (12.09.2021)

EKLER

Ek 1: Beyaz Ordu Harekâtı İçerisinde Yudenich'in Konumu Ekim 1919 (Luckett, 1971, s. 301)

Ek 2: General Nikolay Nikolayevič Yudenič ve Kurmayları 1919 (Luckett, 1971, s. 303).